

A T E O P T I E 1924 • 2024 J O A N S A L V A

Rafael Barradas, *Retrat de Joan Salvat-Papasseit*, 1918, Col·lecció particular

Joan Salvat-Papasseit
(Barcelona, 1894-1924)

D'origen humil i amb una infància difícil, Salvat-Papasseit començà a treballar de ben petit com a aprenent d'adroguer i en un taller d'estatuària religiosa. Els primers anys de la dècada de 1910, de gran activitat sindical i política, participà activament en l'Ateneu Enciclopèdic Popular, s'amarà de l'ideari anarquista i socialista, col·laborà en revistes i fulls revolucionaris i s'apropà als cercles catalanistes. El 1914 s'afilià a les Joventuts Socialistes i entre el 1915 i el 1916 va escriure, sota el pseudònim *Gorkiano*, en la revista d'extrema esquerra *Los Miserables*. El 1917, i amb Eugeni d'Ors

com a intermediari, va conèixer al promotor artístic Santiago Segura i començà a fer de llibreter a les Galeries Laietanes. El març de 1917, per iniciativa de Salvat, va aparèixer el primer número de la revista *Un Enemic del Poble*, políticament llibertària i culturalment regeneracionista, reconduïda en números posteriors envers una militància avantguardista, i amb col·laboradors com Joaquim Torres-García, Josep M. de Sucre, Joaquim Folguera o Ramon Gómez de la Serna. El febrer de 1918, va publicar l'únic número d'*Arc-Voltaic*, expressió de l'amalgama de les inquietuds d'avantguarda dels seus

col·laboradors, formulades en textos, poemes, manifestos i dibuixos. Malalt de tuberculosi, des de l'estiu del 1918, alternà el temps de repòs amb l'escriptura de poemes, les col·laboracions i noves iniciatives com l'edició de l'efímera revista *Proa*. El juliol de 1920 va escriure el primer manifest de l'avantguardisme català, *Contra els poetes amb minúscula. Primer manifest català futurista*, en què reivindica una poesia compromesa i sincera.

Jaume Guàrdia, *Retrat de Joan Salvat-Papasseit*, 1923

Els seus poemes, moderns, dinàmics, experimentals, influenciats pels procediments del futurisme, les paraules en llibertat i els cal·ligrames, els anà publicant i recopilant en els poemaris *Poemes en ondes hertzianes* (1919), *L'irradiador del port i les gavines* (1921), *Les conspiracions* (1922), *La gesta dels estels* (1922), *El poema de la rosa als llavis* (1923) i, en edició pòstuma, *Óssa menor* (1925).

Ainize González

Pintura catalana. Primeres avantguardes,
Univers, Barcelona, 2021, p. 241.

Sobre el poeta i la seva obra:

«Plovia a bots i barrals quan, a quarts d'una, entrava a les Laietanes per si hi havia en Salvat-Papasseit, que em sol guardar tot de revistes italianes i franceses [...] Quan en Salvat m'ha vist que plegava el paraigua, ha rigut, sorneguer, i m'ha dit burgès. Sosté que el paraigua és el símbol del règim capitalista i de la banca internacional. És l'aixopluc, diu ell, dels qui es gaudeixen amb la mullena d'altri: l'art i la literatura que la burgesia ha aconseguit de donar a la comunitat dels homes és una poesia i una pintura de paraigua, això és, d'aixopluc i amb barnilles.»

J. V. Foix
«Salvat-Papasseit» (1919), *Catalans de 1918*, Tusquets, Barcelona, 2018, p. 105.

«Encara avui, i per a molts, la paraula preferida per adjectivar la poesia de Salvat-Papasseit és la d'avantguardista. (...) Però limitar la poesia de Salvat al seu sector més o menys avantguardista ens restaria la part millor i més essencial d'aquesta poesia. El poeta en escriure obeï a lleis d'una intimitat més fonda que les de les seves paraules. I això no implica, tampoc, cap mena de divorci.»

Joan Teixidor
«Joan Salvat-Papasseit», *Revista de Catalunya*, núm. 80, juliol de 1934, p. 326.

«Davant el fur de la burgesia i els seus lacais lletraferits; enmig de tants versos d'espardenya i servilisme l'obra de Salvat, treballada al so de les coses naturals, caldria que fos reclamada amb més insistència, i al seu entorn ens hauríem de reunir els poetes tots els migdies de l'any.»

Joan Brossa
Barrabomba (1951), recollit a *Vivàrium*, Edicions 62, Barcelona, 1972, p. 75-76.

«Aquest país segrega una quantitat considerable de poesia. De vegades no gaire bona. Una de les institucions nacionals habituals és el “poeta català” —l'home que versifiqueja. Altres vegades aquesta poesia és distingida. No sé si Salvat és gaire distingit des del punt de vista de la societat establerta. És un poeta divertit, arriscat, d'una amenitat permanent. Salvat és un dels més grans poetes del seu temps en aquest país.»

Josep Pla
«El poeta Joan Salvat-Papasseit» (1961), *Homenots. Quarta sèrie. Obra completa*, vol. XXIX, Destino, Barcelona, p. 357.

«I bé: l'obra d'aquest poeta, purificada i sublimada per un purgatori (fill, cal dir-ho, de l'atzar i el descuit, tant o més que dels obstacles del temps) ha esdevingut, inconneguda i tot, i en part a causa d'això, una bandera i un mite. La fe, la puresa, la generositat, i les troballes abundants que caracteritzen aquesta poesia, mereixen la glòria que la joventut li ofrena amb un instint segur.»

Tomàs Garcés
«Esbós per a una biografia de Joan Salvat-Papasseit» (1962), *Sobre Salvat-Papasseit i altres escrits*, Selecta, Barcelona, 1972, p. 33.

«Com l'arc tibet que és a l'origen de les sagetes que creuen els seus versos, l'obra de Salvat-Papasseit neix i creix de la tensió entre el poeta i la realitat. Una tensió que va passar llampant per una successió d'etapes, va superar diverses estratègies ideològiques i es va nodrir d'estètiques que poden semblar fins i tot antagòniques. Evolucionà del cal·ligrama fins a la cançó en un viatge poètic que és a l'inrevés d'allò que assenyalen els manuals de la convencionalitat literària.»

Isidor Cònsul
«Perfil de Joan Salvat-Papasseit», a Joan Salvat-Papasseit, *Poemes de mar*, Proa, Port de Barcelona, 2006, p. 23.

Bibliografia seleccionada:

Edicions originals dels poemaris de Salvat-Papasseit:

- *Poemes en ondes hertzianes*, Publicacions Mar Vella, Barcelona, 1919. Dibuixos de Joaquim Torres-García i un retrat de l'autor de Rafael Barradas.
- *L'irradiador del port i les gavines*, Tallers Atenes A. G., Barcelona, 1921.
- *Les conspiracions*, Llibreria Nacional Catalana, Barcelona, 1922.
- *La gesta dels estels*, Publicacions de La Revista, Barcelona, 1922.
- *El poema de la rosa als llavis*, Llibreria Nacional Catalana, Barcelona, 1923. Amb un frontispici de Josep Obiols.
- *Óssa menor (Fi dels poemes d'avantguarda)*, Tallers Omega, Barcelona, 1925. Dibuixos de Josep Obiols.

Edicions de poesia completa:

- *Poesies*, esbós biogràfic de Tomàs Garcés, introducció de Joan Fuster, il·lustracions de Josep Guinovart, Ariel, Barcelona, 1962.
- *Poesies*, edició de Joaquim Molas, Clàssics Catalans, Ariel, Barcelona, 1978 (i diverses reedicions posteriors. A partir de 1983 amb el títol *Poesies completes*).
- *Flors. Poesies completes de Joan Salvat-Papasseit*, edició de Joaquim Molas, fotografies de Kim Castells, Diputació de Barcelona, 2001.
- *Obra completa. Poesia i prosa*, edició de Carme Arenas Noguera, Galàxia Gutenberg, Cercle de Lectors, Barcelona, 2007.
- *Poesia completa*, pròleg d'Enric Casasses, edició de Jordi Cornudella, Edicions 62, Barcelona, 2024.

Estudis i assaigs sobre Salvat-Papasseit:

- Joan Teixidor, «Joan Salvat-Papasseit», *Revista de Catalunya*, núm. 80, juliol, 1934.
- Tomàs Garcés, *Sobre Salvat-Papasseit i altres escrits*, Selecta, Barcelona, 1972.
- *Epistolari de Joan Salvat-Papasseit*, edició d'Amadeu-J. Soberanas i Lleó, Edicions 62, Barcelona, 1984.
- Àngels Cardona, *Joan Salvat-Papasseit*, Col·lecció Gent Nostra, núm. 111, Columna, Barcelona, 1995.
- Ferran Aisa i Remei Morros, *Joan Salvat-Papasseit, l'home entusiasta*, Virus, Barcelona, 2002.
- Ferran Aisa i Mei Vidal, *Joan Salvat-Papasseit 1894-1924*, Editorial Base, Barcelona, 2010.
- *Salvat-Papasseit poetavantguardistacatalà*, edició de Pilar Bonet i Maia Creus [catàleg d'exposició], Arts Santa Mònica, Edicions 62, Barcelona, 2010.

Sobre les avantguardes a Catalunya:

- Joaquim Molas, *La literatura catalana d'avantguarda, 1916-1938*, Antoni Bosch Editor, Barcelona, 1983.
- Enric Jardí, *Els moviments d'avantguarda a Barcelona*, Edicions del Cotal, Barcelona, 1983.
- *AC. Avantguardes a Catalunya, 1906-1939: protagonistes, tendències, esdeveniments* [catàleg d'exposició], Olimpíada Cultural, Barcelona, 1992.
- Minguet, Joan M. (dir.), *Pintura catalana. Les Avantguardes*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 2019 (edició abreviada: Univers, Barcelona, 2021).